

علل و آثار مخرب نقدینگی در تحولات اقتصادی ایران

امین دلیری

آمار و ارقام رشد نقدینگی طی سال‌های گذشته نشان از یک بی‌ثباتی در برنامه‌های توسعه‌ای دولت‌ها دارد. اقتصاد ایران طی سال‌های گذشته شاهد تحولات شگرفی از بابت رشد حجم نقدینگی بوده و بسیاری از برنامه‌های دولت‌ها را در اصلاح ساختار اقتصادی دچار مشکل نموده است. با مشاهده روند رشد نقدینگی از سال ۱۳۷۷ الی ۱۳۹۳ (در یک دوره ۱۶ ساله) بیش از ۴۱۲۰ درصد رشد را تجربه کرده است. یعنی حجم نقدینگی در این دوره بیش از ۴۱ برابر افزایش یافته و از ۱۶۰۲ هزار میلیارد تومان در سال ۷۷ به ۶۸۳۰۷ هزار میلیارد تومان در سال ۹۳ رسیده است. این مسأله با توجه به همبستگی مستقیم حجم نقدینگی با نرخ تورم عملاً دولت‌ها را در مهار تورم و اصلاح ساختاری ناموفق نشان داده است. اگر دیده می‌شود افزایش حجم نقدینگی با ضریب ثابتی روی نرخ تورم اثر نگذاشته است، علت گسست اثرگذاری رابطه مستقیم ضریب همبستگی آن با نرخ تورم، به لحاظ افزایش واردات در دوره‌های گذشته به ویژه در سال‌های ۸۶ الی ۹۱ با توجه به افزایش درآمدهای ارزی در سال‌های مورد نظر بوده است. در دوره مزبور بیشترین رشد حجم نقدینگی مربوط به سال ۸۵ با ۳۹۰۴ درصد و کمترین رشد آن متعلق به سال ۹۳ با ۱۴/۹ درصد بوده است. در دوره بعد یعنی از سال ۹۴ الی خرداد ماه ۹۷ حجم نقدینگی همواره با رشد مواجه بوده است. طبق آمار منتشر شده از بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران میزان حجم نقدینگی در مرداد ۹۵ حدود ۸۵۰ هزار میلیارد تومان بود اما در پایان مرداد سال ۹۶ به رقم ۱۳۳۶ هزار میلیارد تومان افزایش یافت. از این مقدار ۱۲۰۰ هزار میلیارد تومان آن شبه پول و ۱۶۵ هزار میلیارد تومان مربوط به پایه پولی و اجزای آن بوده است. این روند افزایشی همچنان ادامه دارد، به‌طوری‌که در پایان اسفند ماه ۹۶ حجم نقدینگی به ۱۵۲۹ هزار میلیارد تومان رسید و در پایان خرداد ماه سال ۹۷ حجم نقدینگی به عدد ۱۶۰۰ هزار میلیارد تومان نزدیک شد. با لحاظ روند رشد حجم نقدینگی از سال ۹۳ الی پایان خرداد ماه ۱۳۹۷ می‌توان نتیجه گرفت که کشور شاهد رشد حجم نقدینگی به میزان ۱۳۴ درصد در دوره اخیر بوده است. به‌طور کلی افزایش نقدینگی طی سال‌های گذشته، عمدتاً ناشی از افزایش «پایه پولی و ضریب فزاینده (تکثری) پولی» بوده است. اقدام عمده نقدینگی را پول و شبه پول (عمدتاً سپرده‌های بانکی) تشکیل می‌دهد. به طور مثال وزن سپرده‌های بانکی در حجم نقدینگی سال ۹۶ بالغ بر ۸۷٫۸ درصد بود و میزان پایه پولی (اسکناس، مسکوکات و سپرده‌های دیداری) فقط ۱۲٫۲ درصد بود. بنابراین مسأله خلق پول توسط بانک‌ها به واسطه وام‌دهی بیشتر، حائز اهمیت است. نکته مهم و قابل تأمل در افزایش حجم نقدینگی در سال‌های گذشته به مثابه غول خفته زنجیر شده در یک قفس آهنین بود. از بهمن ماه سال ۹۶ تا ۴ ماهه اول سال ۹۷ اتفاقات ناخوشایند و دور از منطق اقتصادی و عقلی در اقتصاد کشور روی داد. ابتدا با دستکاری سیاست‌های نامتوازن تعرفه‌ای بر واردات خودروها و پیش‌فروش عرضه سکه‌های دولتی در جهت تعقیب افزایش قیمت سکه در بازار و بالاخره اجرای بسته سیاست‌های ارزی بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران و در نهایت آثار روانی خروج آمریکا از برجام و وضع تحریم‌های یکجانبه از سوی آن کشور و تأثیرپذیری شرکت‌ها و بانک‌های خارجی از سیاست‌های تحریمی آمریکا، دست در دست هم گذاشتند تا این غول خفته نقدینگی را بیدار کنند. آمار و ارقام رشد نقدینگی طی سال‌های گذشته نشان از یک بی‌ثباتی در برنامه‌های توسعه‌ای دولت‌ها دارد. اصولاً به‌طور طبیعی دولت‌ها نمی‌خواهند در برنامه‌های کوتاه مدت، میان مدت و بلندمدت دوران تصدی خود با مشکلات و مزاحمت‌های حجم نقدینگی زیاد روبرو گردند و اما عواملی که ریشه در ساختار اقتصاد کشور دارد، به ناچار آنها را با اتخاذ سیاست‌های انفعالی روبرو می‌کند. چه بسا با چاره‌اندیشی‌های آنی و مسکن‌وار در کوتاه‌مدت، سرانجام در میان مدت و بلندمدت اقتصاد را با مشکلات حاد و پیچیده‌تری مواجه می‌نماید. عرضه سکه و ارز در مواقعی برای کنترل نقدینگی و کسب درآمدهای سهل‌الوصول نه تنها مشکلات مزمن اقتصادی را کاهش نداده، بلکه دام‌های بزرگتری را در سر راه برنامه‌ریزان اقتصادی دولت قرار داده است که بسیار خطرناک‌تر از دسترسی به درآمدهای آنی است.

تحلیل حسین راغفر از آشفته‌گی اقتصاد کشور

بازار ثانویه ارز باید تعطیل شود

در ایران چون نقدینگی در دست مافیای قدرت و ثروت قرار دارد مساله به گونه دیگری است. امروز افرادی که از قدرت به خصوصی سازی پتروشیمی، فولاد، کارخانه‌های سیمان، آلومینیوم و... دست یافتند مافیای قدرت و ثروت را در کشور شکل دادند و امروز حتی مساله تسخیر شدگی دولت مطرح است

هر چه مافیای قدرت و ثروت تصمیم بگیرد همان اتفاق بیفتد. وی اضافه کرد: آنچه که امروز در کشور در مورد افزایش قیمت ارز می‌بینیم از این قاعده مستثنی نیست ارز در کشور نه تقاضایی دارد و نه بازاری اما به دلیل سیاسی افزایش می‌یابد و در این سیاست زدگی چند عامل دخیل اند.

وی به اظهارات جان بولتون مشاور امنیت ملی ایالات متحده آمریکا در مورد نرخ دلار در ایران اشاره و خاطرنشان کرد: آق‌ای بولتون از آن سوی مرز برای ما خط و نشان می‌کشد که هنوز ما تحریم‌ها را اعمال نکردیم که دلار در ایران به ۲۰ الی ۲۵ هزار تومان می‌رسد و البته همین خواسته ایشان را یک گروه برانداز در داخل اقتصاد ایران دنبال می‌کنند. به گفته وی نفوذ و جاسوسی فقط منحصر به دستگاه‌های امنیتی و سیاسی نیست بلکه در اقتصاد نیز نفوذ کرده‌اند و یکسال و اندی است که برخی از این روزنامه‌های وابسته مرتباً این طبل می‌کوبند ارز باید به فلان هزار تومان برسد. وی رقابت‌های سیاسی را عامل دیگر افزایش نرخ ارز در ایران دانست و اظهار کرد: ظاهراً در کشور ما تنها مساله‌ای که موضوعیت ندارد اعتماد ملی است و البته قانون اصلی این بی‌اعتمادی در کشور نیز انتخابات ریاست جمهوری بود، در انتخابات ریاست جمهوری هر کسی دیگری را دزد خطاب می‌کرد و آخرش هم مشخص نشد که چه کسی دزد است.

و ژاپن پرداخت و در همین زمینه گفت: نقدینگی در کشورهایی مثل آلمان و ژاپن ۲٫۵ برابر تولید ناخالص داخلی است اما تورم در این کشورها یا حالت منفی دارد یا بین یک تا دو درصد است. این اقتصاددانان اصلاح‌طلب به رشد نقدینگی در کشور‌های حوزه خلیج فارس اشاره و تصریح کرد: رشد نقدینگی در کشور‌های حوزه خلیج فارس ظرف ۱۰ سال ۳۵۰ درصد بوده است اما پول ملی آنها نیز رشد داشته بنابراین نقدینگی عامل تورم نیست.

وی ادامه داد: در ایران چون نقدینگی در دست مافیای قدرت و ثروت قرار دارد مساله به گونه دیگری است. امروز افرادی که از قدرت به خصوصی سازی پتروشیمی، فولاد، کارخانه‌های سیمان، آلومینیوم و... دست یافتند مافیای قدرت و ثروت را در کشور شکل دادند و امروز حتی مساله تسخیر شدگی دولت مطرح است.

راغفر با بیان اینکه دولت امروز در جیب مافیای قدرت و ثروت است بیان کرد: این باعث می‌شود که

ظواهر در کشور ما تنها مساله‌ای که موضوعیت ندارد اعتماد ملی است و البته قانون اصلی این بی‌اعتمادی در کشور نیز انتخابات ریاست جمهوری بود، در انتخابات ریاست جمهوری هر کسی دیگری را دزد خطاب می‌کرد و آخرش هم مشخص نشد که چه کسی دزد است

و ایدئولوژی در کشور حاکم شد و گزاره‌های غلطی را به تکرار در ذهن مسئولان نمایندگان مجلس، وزرا و مردم پایه‌ریزی کرد.

به اعتقاد وی یکی از این گزاره‌های غلطی که بعد از هشت سال جنگ تحمیلی در ذهن مردم پایه‌ریزی شد این است که نقدینگی عامل تورم است. در حالی که ریشه نقدینگی

اقتصاد دلالی و سفته‌بازی است. راغفر به رشد نقدینگی چند کشور توسعه یافته از جمله آلمان

کشور همه سازمان یافته است و منشأ اصلی تامین قاجاق در ایران بانک‌های خصوصی هستند.

به گفته وی بانکی که ۲۰ الی ۲۲ درصد بهره می‌دهد باید ۳۰ الی ۳۶ درصد بهره بگیرد تا کارش راه بیفتد. هیچ فعالیت و کاری در کشور ما این اندازه سود را نخواهد داد به جز قاجاق؛ بنابراین قاجاق در ایران یک امر سازمان یافته شده و این سبب فعالیت پرسود نظام دلالی و سوداگری می‌شود.

راغفر با اظهار تاسف از اینکه تولید در کشور یک فعالیت به شدت پرهزینه و پریسک شده است، تصریح کرد: به همین دلیل امروز ما شاهد محجور ماندن تولید در کشور علی‌رغم وعده‌هایی که داده می‌شود هستیم.

این اقتصاددان با بیان اینکه فساد محصول نابسامانی‌های متعدد دیگر است، گفت: منشأ فساد نابسامانی‌هایی است که در کشور شکل گرفته است.

وی به ایدئولوژی بعد از هشت سال جنگ تحمیلی در ایران اشاره و خاطرنشان کرد: بعد از جنگ تفکر

هواپیمایی که در اختیار خود دولت است افزایش می‌یابد؟ نه مثل اینکه عده‌ای با افزایش قیمت‌ها موافقت کنند. راغفر با بیان اینکه راه حل مسائل امروز کشور سیاسی است، تصریح کرد: ما نگران حمله نظامی نیستیم بلکه امروز نیازمند بازسازی اعتماد عمومی هستیم و این بازسازی نیز عزم سیاسی است.

وی با تأکید بر اینکه راه حل اساسی برای کشور داریم، گفت: بازار ثانویه ارز باید در کشور تعطیل شود و قیمت آن برای سه‌الی چهار سال تثبیت و عرضه و تقاضای آن کنترل شود. راغفر در بخش دیگری

از سخنان خود با بیان اینکه ما چیزی به اسم بانک خصوصی نداریم گفت: اینها زمینه‌ای می‌شود تا منابع عمومی که تاکنون خنثی بوده است فعال شود و همچنین به منابع دولت در بانک‌های دولتی بهره‌تعلق نمی‌گرفت حال این منابع در بانک‌های به اصطلاح خصوصی بهره‌تعلق می‌گیرد و این خود یکی از زمینه‌های رشد فساد در اقتصاد ایران است. این استاد دانشگاه تأکید کرد: فسادهای گسترده امروز در

حسین راغفر، اقتصاددان نهادگرا، در هفدهمین کنگره حزب مردم‌سالاری با بیان اینکه رقابت‌های سیاسی موجب شد تا جام زهر به امام داده شود، تصریح کرد: امروز نیز در حال تدارک یک جام زهر دیگر به رهبری هستند تا مقاومت‌ها را در برابر مذاکره بشکنند.

وی ادامه داد: آن چه که اتفاق افتاده، چپاول مردم و زمینه‌سازی برای فروپاشی و کودتا است. من تأسف می‌خورم و نمی‌دانم دستگاه‌های امنیتی کجا هستند.

راغفر با بیان اینکه یک گروه نفوذی برای ضربه زدن به انقلاب به اقتصاد ورود کرده و با گزاره‌های غلط، ذهن مسئولان ما را پر کرده‌اند، خاطرنشان کرد: از سال ۱۳۸۹ تا حالا در اقتصاد رکود داریم و ۸ سال است که پوست مردم ما کنده شده است و افزایش دلار، کارت دعوت مستقیم برای شورش است.

وی ادامه داد: گفته می‌شود که در هیأت دولت آقای رییس‌جمهور می‌گوید با افزایش نرخ بلیط هواپیما مخالف است، اما چطور نرخ بلیط

جزئیاتی از افزایش مجدد حقوق کارکنان در سال جاری

که برای سال جاری حقوق کارمندان دولت بر اساس پیش‌بینی تورم، کمتر از ۱۰ درصد حداکثر تا ۲۰ درصد مصوب و اجرا شد؛ به طوری که حقوق کارکنان به طور پلکانی بین شش تا ۲۰ درصد افزایش یافت، اما اکنون و با افزایش تورم که بنا بر اعلام بانک مرکزی در مردادماه به ۱۱٫۵ درصد تورم سالانه و بیش از ۲۴ درصد تورم نقطه به نقطه رسیده، اقدام برای افزایش حقوق الزامی کرده است. از این رو اگر این پنج درصد هم‌نهایی و اجرایی شود، آنگاه برای سال جاری افزایش حقوق کارکنان تا ۲۵ درصد دیده خواهد بود.

داده‌اند اما بحث دیگر مربوط به مالیات و سایر درآمدهاست که تحقق کامل نداشته است. با این وجود عنوان می‌شود که با اینکه درآمدهای نفتی تا کنون مثبت بوده است ولی اگر از آبان تحریم‌های نفتی آمریکا اعمال شود، این درآمدها تحت تأثیر قرار خواهد گرفت که می‌تواند دولت را در تامین منابع برای جبران هزینه‌ها دچار مشکل کند که یکی از این موارد همین پرداخت حقوق کارکنان است.

در مجموع افزایش مجدد حقوق کارکنان امری است که به احتمال فراوان به زودی اجرایی خواهد شد و این در شرایطی است

آنگاه تامین هزینه‌های جاری و البته افزایش مجدد حقوق با چالش مواجه خواهد بود. این در شرایطی است که آخرین اطلاعات دریافتی از این حکایت دارد که در پنج ماهه ابتدایی امسال درآمدهای نفتی به طور کامل محقق شده و حتی تا ۶۰ درصد بالاتر از مصوب پیش‌بینی شده برای این مدت بوده است. دلیل افزایش درآمدهای نفتی به افزایش صادرات آن از حدود دو میلیون و ۴۱۰ هزار بشکه در روز در بودجه به حدود دو میلیون و ۴۶۰ هزار بشکه در اجرا برمی‌گردد. از سوی دیگر قیمت فروش هر بشکه نفت ۵۵ دلار در نظر گرفته شده بود که اکنون تا ۷۲ دلار افزایش دارد. هم‌چنین نرخ ارز به عنوان مبنای تبدیل درآمد ارزی به ریال حدود ۳۵۰۰ تومان در بودجه پیش‌بینی شد که اکنون حداقل ۴۲۰۰ تومان است و اگر در بازار آزاد فروش برود که درآمد بسیار بالاتر خواهد بود.

از سوی دیگر در بحث اوراق و واگذاری دارایی‌های مالی نیز تحقق کامل وجود داشته و به گونه‌ای است که درآمدهای دولت را در چند ماه ابتدایی امسال افزایش

دارد که بحث‌های زیادی در این رابطه مطرح شده ولی نهایی نیست. با این حال احتمالاً تا پنج درصد به حقوق کارکنان دولت اضافه خواهد شد. اینکه این پنج درصد برای چه گروه‌هایی باشد نیز مشخص نیست. ممکن است افزایش مجدد حقوق کارکنان برای برخی از اقشار که در آمد پایین‌تری دارند، در نظر گرفته شود و یا اینکه برای تمامی کارکنان اجرایی شود. حتی بحث‌هایی هم وجود دارد که افزایش حقوق برای افراد یارانه‌بگیر در نظر گرفته شود اما در نهایت هیچ کدام از گزینه‌ها نهایی نشده است.

افزایش حقوق کارکنان در هر صورت باید با توجه به منابع در اختیار دولت اتفاق افتد. این در حالی است که در بودجه سال جاری از مجموع ۳۸۶ هزار میلیارد تومان منابع عمومی، حدود ۲۹۳ هزار میلیارد تومان مربوط به هزینه‌های جاری است که عمده آن را پرداخت حقوق و دستمزد تشکیل می‌دهد. اگر محل درآمدهای دولت که فروش نفت، مالیات و هم‌چنین واگذاری دارایی‌های مالی بخش اصلی آن را تشکیل می‌دهد، نتواند به طور کامل محقق شده و دچار نوسان شود،

نوسان تند بازار ارز و تحت‌الشعاع قرار دادن اوضاع اقتصادی، دولت را به ورود برای افزایش مجدد حقوق کارکنان وادار کرده است. اگر چه این بسته حقوقی هنوز نهایی نیست اما احتمال رشد تا پنج درصدی حقوق‌ها وجود دارد.

به گزارش ایسنا، با توجه به جریان‌های اخیر ارزی و پیامدهای آن در اقتصاد که موجب افزایش تورم، رشد قیمت‌ها و همچنین عدم تناسب در آمد و هزینه‌ای شد، بار دیگر بحث افزایش حقوق کارکنان مطرح شده است. آنطور که نویخت - معاون رئیس‌جمهور و رئیس سازمان برنامه و بودجه - گفته است، بسته افزایش حقوق کارمندان به محض نهایی شدن اعلام می‌شود. وی البته این موضوع را برای حمایت از مردم و جبران آثاری که نوسانات بازار ارز در زندگی روزمره آن‌ها داشته، اعلام کرده است که در کنار بسته‌های حمایتی دیگر اجرایی خواهد شد. گرچه نویخت توضیحی در رابطه با چگونگی و نحوه افزایش مجدد حقوق کارکنان در سال جاری مطرح نکرده است اما پیگیری موضوع از برخی منابع از این حکایت